

Švédská rána

(aneb O švédské oceli a českém dubu)

Ještě dnes mohou návštěvníci hřbitovního kostelíku Panny Marie v Broumově vidět na veřejích postranního vchodu stopu po úderu šavlí. K ní se pojí následující příběh.

Když za třicetileté války poprvé obléhali Broumov Švédové, postavili ke hřbitovnímu kostelu jednu z hlídek. Vojáci slyšeli vyprávět pověst o tom, proč byl kostelík po zničení husity vystavěn ze dřeva, a všechno to pověděli svému hejtmanovi.

Ten nad tím jen pochybovačně vrtěl hlavou a několikrát opakoval, že to všechno jsou jen babské povídačky. Pak se rozhodl přesvědčit své vojáky, že dřevo je jen dřevo, proti kameni slabé a zranitelné. V doprovodu svých vojáků došel až ke kostelu, tam se s pohrdavým smíchem rozkročil a šlehl šavlí proti veřejím kostelních dveří. Tu se šavle zlomila jako křehké sklo a jeden kousek, který se odrazil, švédského důstojníka smrtelně zranil. Od té chvíle chovali všichni Švédové kostelík ve veliké úctě.

Druhá verze vypráví o tom, že švédský důstojník chtěl ukázat, jak je dřevo povolné. Když udeřil do ostění, šavle se rozlomila a důstojník uznal, že dřevo bývá někdy pevnější, než kámen.

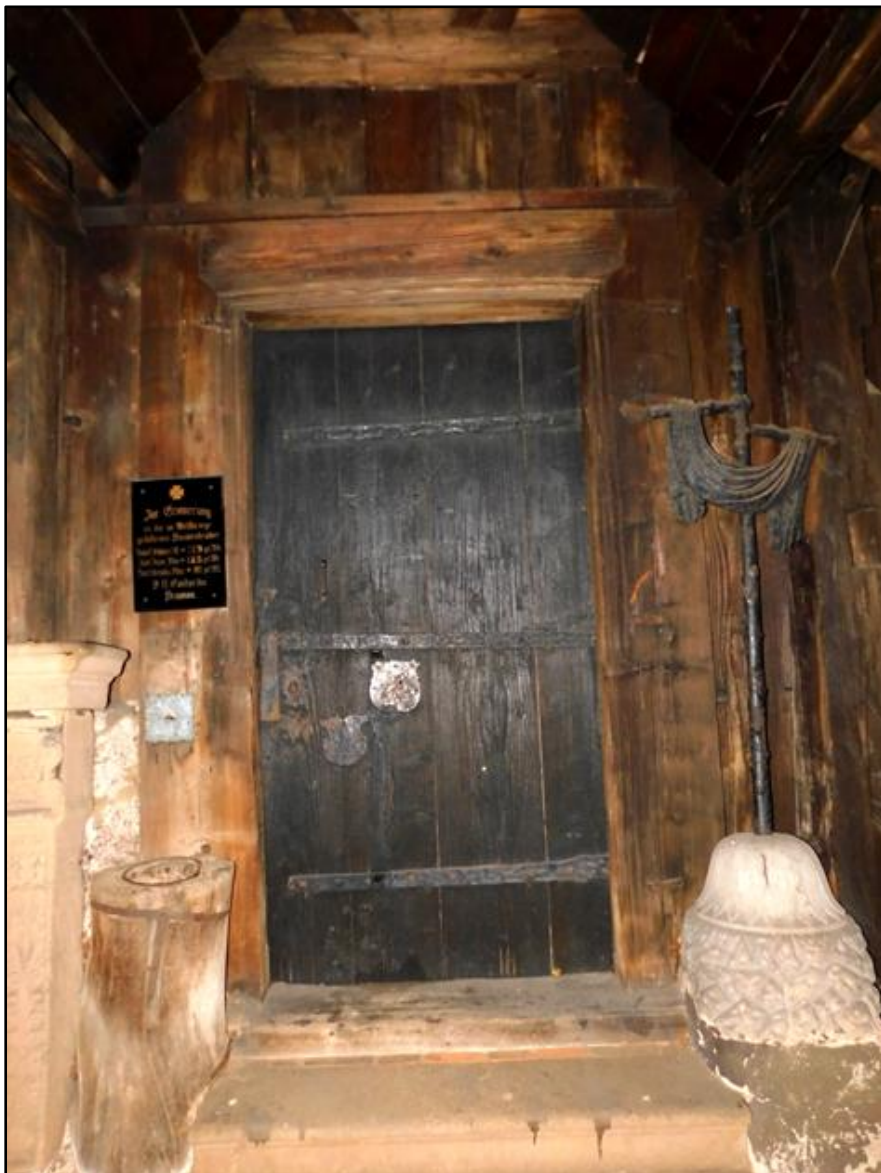
Vysvětlivky

1 - Jednou z jiskřiček, která stála za snahou vyvolat válečný konflikt, který přerostl v třicetiletou válku, bylo uzavření dvou evangelických kostelů roku 1617 a 1618 v rámci rekatolizace. Jedním z oněch kostelů byl evangelický kostel v Broumově, který luteráni začali stavět roku 1610 a dostali se do sporu s broumovským opatem (klášter benediktinů byl samozřejmě katolický), a kterýžto kostelík byl oficiálně uzavřen v březnu 1618. České nekatolické stavy tuto událost zhodnotily jako porušení Majestátu o náboženské svobodě z roku 1609 a dožadovaly se neúspěšně nápravy u císaře Matyáše. Jelikož čeští stavové neuspěly, spor s katolíky vyvrcholil pražskou defenestrací 23. května 1618, kdy zástupci nekatolické šlechty, rytířů a měšťanů vyrazili na Pražský hrad, kde zastihli čtyři katolické místodržící: Adam ze Štemberka a Děpolt Matouš z Lobkovic, byli zástupem z hradu pouze vykázání, neboť nepatřili mezi fanatické stoupence katolicismu, ale Vilém Slavata a Jaroslav z Martinic byli pro svou zpupnost vyhození z okna České kanceláře, avšak pád z výšky zhruba šestnácti metrů oba dva přežili. Přesto se tato zpráva rozšířila rychle po celé Evropě a zažehla nesmiřitelný náboženský spor mezi vyznavači víry katolické a příznivci protestantského hnutí. Konflikty začaly na různých místech Evropy a záhy zachvátily celou Evropu. Například začal konflikt na jedné straně mezi českými stavy a panovníkem. Další konflikt propuknul mezi Nizozemskými provinciemi a Španělskou korunou. Vrcholem sporů v Evropě pak bylo přidání se Francie na stranu katolické Evropy proti habsburské koalici. Náboženský spor se tak stal součástí mocenské války o panování v Evropě. Celá válka trvala od roku 1618 do roku 1648 na různých místech v Evropě a mezi různými mocnostmi. Švédové, kterým v té době vládl král Gustav II. Adolf, se k Broumovu dostali několikrát, naposledy

7. května 1648 při návratu do Skandinávie. Pravděpodobně ale i v roce 1639, kdy obléhali nedaleký Náchod, vypálili Hronov, a pak v roce 1647, kdy se 16. února střetli s císařskou armádou v bitvě pod Polickou horou (mezi Policí a Broumovem), kdy Švédi (velel jim generál Arvid Wittenberg) rozprášili rakouskou císařskou armádu (které velel polní maršálek Raimund Montecucoli).

2 - Předměstí podél Stěnavy se od středověku postupně rozrůstalo jižním, později (zejména v 19. století) i severním směrem a začalo se dělit na části takzvaného Horního, Středního a Dolního Poříčí. Dolní Poříčí zasahovalo i do prostoru pod jižní a jihovýchodní částí města, kde se zhruba od 14. století nacházel špitál se špitálním kostelem sv. Ducha (první písemná zmínka o něm pochází z roku 1407) a klášterní hospodářský dvůr, jenž disponoval vlastním opevněním napojeném na východní městskou hradbu a jižní předbraní pod dolní bránou. Poněkud stranou se zde nacházel i dřevěný kostel Panny Marie, vystavěný pravděpodobně zároveň při založení Broumova a sloužící původně jako společný svatostánek pro Hejtmánkovice s Voigtsbachem, Velkou Ves, Křinice a patrně i Broumov - dřevěný hřbitovní kostelík byl také zván starým farním kostelem, též českým, neboť ležel při cestě do vnitrozemí, později i Panny Marie pod lipami, či též U naší milé Paní. Jeho okolí sloužilo pro jmenované vsi také jako pohřebiště. Hřbitovní kostel byl spolu s celým předměstím roku 1421 vypálen husity a roku 1459 byl vystavěn znovu. Koncem 16. století začalo být toto místo využíváno i obyvateli Broumova, v té době převážně protestanty, jako pohřebiště alternativní k městskému a kostel pak slouží a je nazýván jako hřbitovní. Vědomí jeho historické hodnoty spojené s požíváním zvláštní úcty můžeme sledovat již v době baroka. Tuto skutečnost dokládají i pamětní tabule, umístěované od 17. století průběžně do ochozu kostelíka, upomínající na přelomové okamžiky v dějinách města tak, jak byly co do důležitosti svými zhotoviteli ve své době vnímány. K pohřbívání sloužil i hřbitov při špitálním kostele sv. Ducha, zrušený v 18. století. Městský špitál spolu s kostelem jsou písemně doloženy na počátku 15. století, ale jejich starší existence je nepochybná. Budovy padly za oběť požáru, vyvolaném při obležení města husity v roce 1421. Již v letech 1424 a 1426 byly sice měšťany věnovány částky na jeho obnovu, ale z rozhodnutí rady města byly tyto dary použity na výstavbu městských hradeb a kostel se špitálem (v té době šlo pouze o jedno stavení přiléhající jednou ze svých delších stran k budově kostela) pak byl znovu vystavěný ze dřeva až někdy ve druhé polovině 15. století. Ve značné vzdálenosti od města, jihozápadním směrem na Křinice, stávalo od roku 1573 popravčí místo s osamělým obydlím městského kata. Výjimečně se ale popravovalo i na jiných místech: na náměstí při pranýři (poprava zde byla pravděpodobně jakýmsi zostřeným trestem, zvýšenou pohanou), doložené jsou i popravy v prostoru horní a dolní brány. Pro Broumov máme dochovanou takzvanou „Smolnou knihu“ obsahující zápisy vyznání při výsleších útrpným právem, tzn. na mučidlech mezi léty 1570 až 1630 (tedy i z doby, ke které se vztahuje výše uvedená pověst o švédské šavli). Kniha pro dané období zaznamenává na třiašedesát rozsudků smrti, přičemž zápisy o popravách zaznamenané pro dané období v jiných dokumentech, jež však ve Smolné knize nenalzáme, dosvědčují, že nejde o číslo úplné. Zejména v pozdějším období jsou zápisy v knize už pouze nepravidelné, zvláštní rozsáhlý zápis je v ní věnován až v souvislosti s rozsudkem nad účastníky selského povstání v roce 1680. Poslední zápis, líčící obřad při obnově městské šibenice, je z roku 1733. Popravovat se v Broumově přestalo až ve druhé polovině

18. století. Poslední zaznamenanou popravu máme z roku 1762. Poslední zbytky stavby šibenice byly strženy v šedesátých letech 20. století.

(vlevo) Postranní severozápadní vchod do hřbitovního kostelíku Panny Marie, vchod je lemován dokola veřejemi (zárubněmi), o kterých se zmiňuje pověst.

Na fotografii vlevo dole je vidět dřevěný katův špalek, který byl podle pověsti do kostelíka přenesen z broumovského náměstí, po skončení poprav, tedy někdy po roce 1762.

(vpravo) V polovině dveří, je na pravé boční veřejí, tedy zárubni, vidět šlinc od švédské šavle.

Milan Škoda

- průvodce Broumovskem <http://www.milan-skoda.cz/broumovsko.htm>

- facebook <https://www.facebook.com/milan.skoda.9862/>

zdroj: Broumovsko v pověstech v převyprávění od Evy Koudelkové

zdroj: informace ze stránek broumovského kláštera

zdroj: Karel Franze, Muzeum Broumova a stránky Městského úřadu Broumov

fotografie: Milan Škoda